

MEVLANA CELALEDDİN RUMİ'NİN YAPITLARINDA ÖRTÜK ERİL CİNSİYET

Yıldız IŞIK*

ÖZ

13.yüzyılın büyük sufilerinden biri olan Mevlana Celaleddin Rumi gibi yüzyıllar boyunca Anadolu'da yaşama, anlama, duyma kültürü oluşturmuş zirve bir şahsiyetin yapıtları üzerinden eril kültürü sorgulamak, yeni bir gözle yapıtlara sinmiş örtük eril cinsiyeti açık etmek gerekebilir. Mevlana'nın yapıtlarının dili olan Farsça ve yapıtların çeviri dili Türkçe cinsiyetsiz bir dildir. Türkçe ve Farsçada, ödünçleme sözcükler dışında erillik, dişilik ve yansızlık gösteren bir dilbilgisel ulam bulunmadığı gibi cinsiyet, dişil ve eril adlarla da ayrılmamaktadır. Başka türlü söylenirse, Türkçe ve Farsça dilbilgisel ve adısal cinsiyete sahip olmasa bile sözlüksel cinsiyete sahip bir dildir. Türkçe ve Farsça gibi, cinsiyetsiz ya da sözlüksel cinsiyetli dillerde dişil + eril + yansız olmaması durumunda yansız adlar ve yansız sözcükler örtük eril cinsiyetle ifade edilmektedir. Örtük eril cinsiyet sınırlı sayıda ve belirli sözcüklerde görülmektedir. Mevlana'nın yapıtlarında seçili örnekler üzerinden {insan + adam/âdem + merd + beşer + genç + çocuk + yaşlı} gibi sözcükler ya da {biz + sen + o} gibi kişi adları ya da {herkes/hepsi +kişi +kimse +biri} gibi belirsiz adlar çoğu kez erkek cinsiyetini karşılayacak ve kapsayacak niteliktedir. Bu durum, Mevlana'nın yapıtlarındaki eril dilin ve söylemin altındaki kalıpların sorgulanarak dişilcil – feminist- bir okumaya tabi tutulmasını gerekli kılmaktadır. Mevlana'nın yapıtlarındaki eril dile ilişkin belki *dilsel zamansalaykırılıktan –anakronizmden-* değil, bir süreklilikten söz edilebilir. Çünkü 800 yıldır Farsçada ve Türkçenin eril dil kullanım sıklığından ve yaygınlığından pek bir şey kaybettiği söylenemez. Bu makalede, Mevlana'nın yapıtlarındaki örtük eril cinsiyet örnekleri üzerinden dilsel adaletsizlik serimlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumdilbilim, Mevlana, cinsiyet ulamları, cinsiyetsiz diller, örtük eril cinsiyet

COVERT MALE GENDER IN THE BOOKS OF MAWLANA JALALUDDIN RUMI

ABSTRACT

Mawlānā Jalālu'ddin Rūmī is one of the great Sufis of the 13th century. Like him, it may be necessary to question the masculine culture through the works of a top personality who has created a culture of living, understanding and hearing in Anatolia for centuries, and to reveal the implicit masculine gender that permeates the works with a new eye. The language of Mawlānā's works is Persian, and the translation language of his works is Turkish, a genderless language. In Turkish and Persian, apart from borrowing words, there is no grammatical category showing masculine, feminine and neutral, and gender is not separated by feminine and masculine pronouns. In other words, Turkish and Persian are a language with lexical gender, even if not grammatical and pronoun. Neutral pronouns are expressed with implicit masculine gender in the absence of all three {feminine + masculine + neutral} in genderless or lexical languages, such as Turkish and Persian. The implicit masculine gender is seen in a limited number and in certain words. Words such as [human + man + young + child + old] or personal pronouns such as {us + you + s/he} or indefinite pronouns such as {everyone/all +person +anyone +someone} often meet and cover the male gender, based on examples from Mevlana's works. This situation necessitates that the patterns underlying the masculine language and discourse in Mawlānā's works should be questioned and subjected to a feminine reading. Regarding the masculine language in Mawlānā's works, it is possible to talk about a

* Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Anabilim Dalı yıldizisik@hacettepe.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-5833-8309

continuity, not a linguistic anachronism. Because it cannot be said that Persian and Turkish have lost much from the frequency and prevalence of masculine language use for 800 years. In this article, linguistic injustice will be emphasized through the examples of implicit masculine gender in Mawlānā's works, and how the linguistic order in his works ignores and excludes the feminine will be revealed.

Key Words: Sociolinguistics, Mawlānā, gender category, genderless languages, covert masculine gender

Giriş

Kültürün ataerkil –ererkil-¹ oluşumu, cinsiyetler arası ilişkilerin evriminde ortaya çıktığı gibi, dilin derin kullanımında da kendini göstermektedir. Çünkü dil, önceki çağların tortularıyla oluşmakta ve bu çağların iletişimsel kiplerini yansıtmaktadır. Böyle olduğu içindir ki sözcüklerin cinsiyetli olması ne evrenseldir ne yansızdır ne de dokunulmazdır. Bu sebeple, cinsiyet farklılığı doğal, dil dışı basit bir olguya indirgenemez; cinsiyet farklılığı dili belirlemede, dil tarafından da belirlenmektedir. Bu farklılık, adılları –zamirleri– ve iyelik önadları –sıfatları– belirlemekle kalmaz, aynı zamanda, sözcüklerin cinsiyetlerini ve dilbilgisel sınıflamalardaki dağılımını da belirlemektedir: Dişi/eril, somut/soyut, canlı/cansız gibi (Irigaray 2006: 17-18 ve 30).

Yukarıda belirtilen noktaları, Dale Spender de İngilizcesiyle *Extracts From Man Made Language*, Türkçesiyle *Erkek Yapımı Dilden Özetler* adlı yazısında altını çizmektedir. Spender, “en özgün yaratıcı bir yaratım” dediği cinsiyetçi dilin bir anda icat edilmediğini, süreç içerisinde erkeği kural, dışıyı kuraldışı hale getirip keyfi ve benzer ulamlar –kategoriler- oluşturulduğunu söylemektedir. Ona göre, erkekler, başat grup olarak dili, düşünceyi ve gerçekliği üretmişlerdir. Tarihsel olarak erkekler tarafından icat edilen yapılar, ulamlar ve anlamlar olmuştur. Kuşkusuz tüm erkekler, bu üretime katılmamıştır ama üretilen anlamlarla tüm erkeklere göndermede bulunulmuştur. Bu sürece dişilerin ya çok az katkısı olmuş ya da hiç olmamıştır (2005: 96-97).

Spender'in vurguladığı gibi, dil cinsiyetli olduğuna göre hem dişilerin ve erkeklerin kullandıkları dil hem de dişiler için ve erkekler için kullanılan dil farklı olacaktır. Bu farklılık, cinsiyetçi dillerde kendini belirtik olarak gösterilebileceği gibi, cinsiyetsiz dillerde de örtük olabilir. Mevlana Celaleddin Rumi'nin yapıtlarının dili olan Farsça ve yapıtlarının çeviri dili Türkçe cinsiyetsiz dillerdir. Türkçe ve Farsçada, ödünçleme sözcükler dışında erillik, dişilik ve yansızlık gösteren bir dilbilgisel ulam bulunmadığı gibi, cinsiyet dişil ve eril adıllarla da ayrılmamaktadır. Başka türlü söylenirse, Türkçe ve Farsça dilbilgisel ve adısal cinsiyete sahip olmasa bile sözlüksel cinsiyete sahip bir dildir. Türkçe ve Farsça gibi, cinsiyetsiz ya da sözlüksel cinsiyetli dillerde yansız adıllar ve/veya yansız sözcükler örtük eril cinsiyetle ifade edilmektedir. Bu durum, Mevlana'nın yapıtlarındaki eril dilin ve söylemin altındaki kalıpların sorgulanarak dişilcil –feminist- bir okumaya tabi tutulmasını gerekli kılmaktadır. Ne ki bu okuma, *dilsel anokronizm* denilen, *dilsel zamansalaykırılığa* düşmemeye özen göstermeyi isteyebilir. Dilsel zamansalaykırılık, doğrudan olgusal gerçekliğin bilgisiyile

¹ Ataerkil kavramı yerine ererkil kavramını öneriyorum. Ataerkil kavramındaki “ata” sözcüğünün Türk kültüründe ve dilindeki olumlu çağrışımları sebebiyle çözümlenmelere fazla yer açmayan bir kavram olduğunu düşünüyorum. Durum böyle olunca, “yetişkin erkek” anlamındaki er sözcüğüyle “kendisine karşı gelinmesine dayanamayan (kimse)” anlamındaki eş anlamlısı *otoriter* olan *erkil* sözcüğünün birleşiminden ererkil kavramı oluşturulabilir.

ilgili değil, onun tanımlanması ve yorumlanmasıyla ilgili yanılgılara işaret etmektedir ki güncele ait kavramların, geçmişin olgularını anlamak ve betimlemek için kullanılmasındır (Öztürk 2011: 40). Mevlana'nın yapıtlarındaki eril dile ilişkin belki *dilsel zamansalaykırılıktan* değil, bir süreklilikten bile söz edilebilir. Çünkü 800 yıldır Farsçanın ve Türkçenin eril dil kullanım sıklığından ve yaygınlığından pek bir şey kaybettiği söylenemez.

Mevlana, bugün, takibi mümkün olmayacak ölçüde, akademi dışı çevrelerden Mevlana'ya ilişkin sayısız kitap yayımlanırken akademik çevrelerce, hakkında en çok araştırma yapılan panel, kongre ve sempozyum vb. düzenlenen bir din ulusu, bir din büyüğü olmaya devam etmektedir. Mevlana'nın bu denli yoğun ilgi görmesinin sebeplerinden biri de yazılı ortamda ondan kalan yapıtları olabilir. Bilindiği üzere, Mevlana'nın beş yapıtı bulunmaktadır. Şiir biçiminde: *Mesnevi*, *Divan-ı Kebir*. Düzyazı biçiminde: *Fihi Ma Fih* (sohbetler), *Mecalis-i Seba* (Yedi Meclis) ve *Mektuplar*. Tam bu noktada, Mevlana'nın yapıtlarının belli başlı özellikleri üzerinde kısaca durulabilir.

Öncelikle, Mevlana'nın bütün yapıtları *Mesnevi*, *Divan-ı Kebir*, *Fihi Ma Fih*, *Mecalis-i Seba* hatta onun 150 mektubu dâhil hepsi Farsçadır. İkinci olarak, Mevlana'nın yapıtlarını başkaları yazmıştır. Bütün yazılı kaynakların –özellikle, Bediuzzaman Füzûzanfer (1963: 212-213) ve Mevlana'nın bütün yapıtlarını Türkçeye çeviren Abdülbaki Gölpınarlı'nın, çeviri kitaplarına yazdığı, “Sunuş” yazılarında-bildirdiğine göre, Mevlana, “Mesnevi'nin Fatihası” denilen, ilk on sekiz beyit dışında hiçbir yapıtını kendi yazmamış ya Hüsameddin Çelebi ya da sır kâtipleri denilen yazıcılar tarafından yazılmıştır.² Üçüncü olarak, Mevlana, doğaçlama konuşmuş ve şiir söylemiştir. Gölpınarlı'ya göre, Mevlana sema ederken, yolda giderken, yemek yerken hatta hamamda yıkanırken söylüyor, Hüsameddin Çelebi ve/veya yazıcılar cilbendinden kâğıdını, divitinden kalemini çıkarıp vecd içinde yazmaya koyuluyordu (1985: 119). Füzûzanfer ise *Divan-ı Kebir*'deki gazeller için “Bu gazeller, heyecanın ve halin neticesinden ibaret olup ekseriyetle kararsızlık haletinde sermestlikle söylenmiş, müritleri ve dostları da onları yazmıştır,” demektedir (1963:202). Dördüncü olarak, Mevlana'nın yapıtlarındaki dil, halk dilidir. Gölpınarlı, şair A. Kadir'in çevirisi, *Bugünün Diliyle Mevlana* adlı kitaba yazdığı ‘Önsöz’de Mevlana'nın şiirlerindeki en önemli unsurlardan birinin halk dili olduğunun altını ısrarla çizmektedir: “Zaten onun dili, halk dilidir, halk Farsçasıdır. Bu Senai ve Attar'da da vardır fakat onlar, klasik Farsçaya başvurmuştur. Hâlbuki Mevlana ne Mesnevisinde ne Divan'ında ne de nesirlerinde zamanın klasik Farsçasını kullanmıştır. Mektuplarında bile meramını anlatırken halk dilini kullanmıştır.” (A. Kadir 1985:7).

Mevlana'nın yapıtlarına ilişkin bu dört özellik göz önünde tutularak, Mevlana'nın yapıtlarındaki örtük eril cinsiyet örnekleriyle dilsel adaletsizlik üzerinde durulacak, yapıtlardaki dilsel düzenin dışıl olanı nasıl yok saydığı, nasıl dışıtaladığı serimlenecektir. Hollandalı filozof, Baruch Spinoza'nın (2008:145) dediği gibi, “İnsanların akılla vardıkları sonuçları savunmak için akıllarını kullandıkları gözlemlenmiş bir gerçektir; ama tutkularla varılmış sonuçlar, ancak tutkularla savunulur Eğer kendimizi

²Bkz. Gölpınarlı'nın çeviri yapıtlara yazdığı “Sunuş” yazılarına: *Mesnevi*, (1990: X-XXVIII); *Divan-ı Kebir*, (2007: 1/.XI; *Fihi Ma Fih*, (2001: I); *Mecalis-i Seb'a* (2010: 6). *Mektuplar*, (1999: XVII-XVIII)

kalabalıklardan ayırabilir ve önyargılardan kaçabilirsek,” Mevlana’ya ilişkin çalışmalar için başka yöntemler düşünebilir; onu yeni yorumlamalara, yeni anlamlandırmalara, yeni öğrenmelere, yeni okumalara açabiliriz.

Bu makale için *kadın* sözcüğü kapsayıcı olmadığından ve dilsel adaletsizliği getirebileceğinden “dişi”³ sözcüğü kullanılacak, bunun yanı sıra hem Türkçe oluşundan dolayı hem de feminizm kavramına karşı oluşan direnci kırmak amacıyla bir kavram olarak “dişilcilik” sözcüğü ve türevleri tercih edilecektir.

1. Toplumdilbilim ve Cinsiyet

Toplumlarda dişiler ile erkeklerin ayırıcı özelliklerinden biri de dildir. Dişilerin ve erkeklerin kullandığı dil de dişilere karşı kullanılan dil ile erkelere karşı kullanılan dil de farklıdır, bu farklılık toplumdilbilimin kapsamındadır. Bu alanlara ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların ilklerinden biri, Robin Lakoff’un “Language and Woman’s Place” adlı makalesidir. Deborah Cameron’a göre, Simone de Beauvoir’ın 1949’da *İkinci Cins*’te erkek egemen kültürün dişileri “öteki” olarak tanımladığı gibi, Lakoff da benzer biçimde, dişilerin dilinin “öteki” olduğunu söylemektedir (2005: 216).

Lakoff, bu makalede, dil kullanımında cinsiyetten kaynaklanan farklılıklara kapsamlı bir şekilde değinmekte ve bu farklılıkların erkeklerin sahip olduğu toplumsal güçle, dişilerin ise zayıflıklarıyla doğrudan ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (1973: 50). Lakoff, makalesinde hem dişilerin kullandığı dilin hem de dişilere yönelik kullanılan dilin izini sürmekte, “dişilerin belirtilen cinsiyet olarak” (Cameron 2005: 216) betimlendikleri dil kullanımına dikkat çekerek dişilerin *dilsel ayrımcılığa* uğradığını vurgulamaktadır. Lakoff’a göre, dişiler *dilsel ayrımcılığa* iki biçimde uğramaktadır: (i) dili kullanmayı öğrenme biçimleriyle ve (ii) genel dil kullanımının onları ele alma biçimleriyle. Her ikisi de dişileri, belirli itaatkâr işlevlere yöneltmek içindir: Cinsel nesne ya da hizmetçi (1973: 46).

Ne ki Lakoff, “dilsel ayrımcılık” dediği bu durumu aşmanın öyle kolay olmadığını, dişilerin ve erkeklerin toplumsal konumlarındaki farklılıkların dil farklılıklarına da yansıdığını, dilde dişilere ilişkin olumsuz öğeleri değiştirmeye çalışmanın toplumda dişilerin yerine ve değerine ilişkin görüşler değişmeden etkin olamayacağını ileri sürmektedir. Ona göre, toplumsal değişim, dilde değişime sebep olabilir ama tersi değil. En iyi olasılıkla, dil değişikliği, tutumlardaki değişiklikleri yavaş ve dolaylı olarak

³ Bu tercih kısaca açıklanabilir. Kadın sözcüğünün kavramsal anlamları, erkek sözcüğünün ayırt edici özellikleriyle birlikte düşünüldüğünde, kadın sözcüğünün kullanımı, dilsel adaletsizliğin en azından üç boyutunu imleyebilir. İlk olarak, erkek, biyolojik cinsiyetiyle adlandırılırken dişi, toplumsal cinsiyet kavramı olan *kadın* sözcüğüyle adlandırılmaktadır. İkinci olarak, kadın sözcüğü, dişinin salt yetişkinlik çağını kapsarken erkek sözcüğü, erkeğin bütün çağlarını kapsamaktadır. Üçüncü olarak, pek çok belirlenimlerde erkek, {erkek=oğlan + adam} olarak ayrılmadan, bütünselliği içinde “erkek” olarak alınırken dişi, {dişi=kız+ kadın/bayan/hanım/hatun vb} parçalanarak alınmaktadır. Dördüncü olarak, erkek için {+/-yetişkin, +/- bakir, +/- evli, +/- baba} olup/olmama durumu belirsizliğini korumaktadır. Buna karşın dişil olan {kız=erkek, kadın=erkek, bayan=erkek, hanım=erkek, hatun=erkek vb.} belirlenimlerinde olduğu gibi ya kız olarak {- yetişkin, -evli, -anne, +bakire} ya da kadın/bayan/hanım/hatun olarak {+ yetişkin, - bakire, +/- evli, +/- anne} olarak belirlenmektedir. Bu belirlenim, Irıgaray’ın (2006:102) belirttiği gibi, erkek öznelliğine ve erkekler arası kültürün rahatlığına göre biçimlendirilmiştir. Son olarak, dişi sözcüğü 8. yüzyıl Uygur metinlerinden itibaren [tışı > tişi > dişi] biçiminde tüm tarihi dönemlerde tanıklanmaktadır.

etkileyebilir; tutumlardaki bu değişiklikler, toplum hâlihazırda alıcı olmadıkça toplumsal değişime yansımayacaktır (1973: 76).

Kuşkusuz, cinsiyet ile dil arasındaki bağının ayrımına 20. yüzyılda varılmamıştır. Bundan 2500 yıl önce, dünya dilleri arasında ilk büyük ayırım, “cinsiyet ulamı bulunan ve bulunmayan diller” biçiminde yapılmıştır. Cinsiyeti bir dil ulamı olarak ilk kez kullanan MÖ 5. yüzyılda yaşamış, Eski Yunan filozofu Protagoras’tır. Protagoras, çağdaşlarının aksine dilin Tanrıların bir armağanı değil, insan ürünü olduğuna inanıyordu ki Yunancadaki adları cinsiyetlerine göre *dişil*, *eril* ve *yansız* olarak üçe ayırmıştır (Aristoteles 2019: 1407b). Bugün, hâlâ bu ayırımın geçerli ve yaygın olduğu söylenebilir.

2.Dillerde Cinsiyet Ulamları

Dil, cinsiyetlidir ve dildeki cinsiyet, genel olarak üç bakış açısından değerlendirilmektedir. J.L. P. Freilino, T.A. Caswell ve E. K. Laakso, “The Gendering of Language: A Comparison of Gender Equality in Countries with Gendered, Natural Gender, and Genderless Languages” başlıklı yazılarında, tüm dilleri cinsiyetle ilgili üçe ayırmaktalar: Dilbilgisel cinsiyetli diller, doğal cinsiyetli diller ve cinsiyetsiz diller (2012: 269). Louise Vasvari ise “Grammatical Gender Trouble And Hungarian Gender [Lessness]. Part I: Comparative Linguistic Gender” yazısında, dilbilgisel cinsiyetli diller, adısal cinsiyetli diller ve sözlüksel cinsiyetli diller olarak başka bir ayırım yapmaktadır. Ona göre, dilbilgisel cinsiyetli diller, kaçınılmaz olarak hem adısal hem de sözlüksel cinsiyeti içinde barındırmaktadır. Vasvari, “doğal cinsiyetli diller” adlandırmasının yanlış olduğunu, *adısal cinsiyet (pronominal gender)* olarak adlandırılabilceğini belirtmektedir (2011: 12 ve 1). Vasvari haklı olabilir, İngilizce örneğinde olduğu gibi, bu dillerin “doğal cinsiyetli diller” olarak adlandırılmasının sebebi, biyolojik cinsiyete dayanarak insanın diş ve erkek olarak iki ulamda sınıflandırılmasıdır. Ne ki günümüzde *erdişi-dişier/erselik* ve *akışkan cinsiyete sahip* kişileri dışlayıcı bu tür adlandırmalar yerine, *adısal cinsiyet* adlandırması daha uygun olabilir.

İlk olarak, *dilbilgisel cinsiyet*, Zeynep Korkmaz’ın tanımlamasıyla, “Bazı dillerde, sözcüklerin dilbilgisel bakımından dişilik, erillik ve/veya yansızlık özelliği taşımasıdır.” (1992: 32). Örneğin, İbranice ve Arapçada ikili –dişil ve eril- dilbilgisel cinsiyet bulunmaktadır. Öyle ki cinsiyet, Arapça ve İbranice dillerinin yapısına içkindir; adlar, eril ve dişildir; önadlar, eylemler, adıllar ve ilgeçler, adların cinsiyetiyle uyumludur. Eril biçimbilim, genellikle, belirtisizdir ama dişil biçimbilim, belirtilidir (Sa’ar 2007: 410). İkinci olarak, *doğal cinsiyetli diller/ adısal cinsiyetli diller*, İngilizce (Batı Cermen dili) ve Kuzey Cermen (İskandinav) dilleridir. Bu dillerde cinsiyet, dişil ve eril (he/she) adlarla ayırt edilirken cinsiyetli dillerin tersine, çoğu adda dilbilgisel cinsiyet ayırıcı bulunmamaktadır. Örneğin, İngilizcede; he/o/erkek, she/o /dişi, it/o /yansız. Üçüncü olarak, *cinsiyetsiz diller*, adlarda ve adıllarda dilbilgisel cinsiyet ayırımından tamamen yoksun olmalarıyla karakterize edilmektedir (Freilino vd. 2012: 269). Türkçe ve Farsçanın içinde bulunduğu diller, cinsiyetsiz diller ulamının içindedir.

2.1. Cinsiyetsiz Diller: Türkçe ve Farsça

Türkçe gibi, Farsçada cinsiyetsiz ya da sözlüksel cinsiyetli bir dildir. Klasik Farsça döneminden itibaren erillik-dişillik gibi kimi İranca özelliklerini yitiren Farsça,

Hint-Avrupa dil kolundan olmasına karşın, bu dillerde olan cinsiyet ayrımı Farsçada bulunmamaktadır (Khajeh 2018: 5). Türkçe ve Farsçada, ödünçleme sözcükler dışında dilbilgisel cinsiyet bulunmadığı gibi, adısal cinsiyet de bulunmamaktadır yani cinsiyet, dişil ve eril adlarla ayrılmamaktadır. Bu iki dilde cinsiyet sözcüklere yansıtılarak cinsiyet ayrımı başka başka sözcüklerle belirtilmektedir. Örneğin: zen; kadın → merd: erkek; mader: anne → peder: baba; haher: kız kardeş → birader: erkek kardeş.

Cinsiyetsiz dillerden olan Türkçe ve Farsçada, {dişil + eril +/- yansız} ikisinin ya da üçünün de olmaması durumunda, yansız adlar, önadlar ve adillar örtük cinsiyetle ifade edilmektedir. Örtük cinsiyet, Braun'un (1997: 270) *covert gender* dediği, Kerimoğlu-Doğan'ın *gizli cinsiyet* olarak çevirdiği terimdir. Bu makalede *örtük cinsiyet* olarak adlandırılacak, ne ki üzeri örtülen cinsiyet, erkek olduğu için *örtük eril cinsiyet* olarak ikinci bir adlandırmayla ele alınacaktır.

2.2.Örtük Eril Cinsiyet

Gizli/örtük cinsiyet, bağlamcıl bir cinsiyet bildirme türüdür. Sözlük anlamıyla cinsiyet belirtmeyen sözcüklerin belirli dilsel bağlamlarda cinsiyet bildirir hâle gelmesidir. Örtük cinsiyet, sınırlı sayıda ve belirli sözcüklerde görülmektedir. Örneğin *insan*, *genç*, *çocuk* gibi sözcüklerin belirli bağlamlarda neden erkek için kullanıldığının belirgin bir açıklaması yoktur. Bu sebeple, konuşucular için nedensiz bir cinsiyet türüdür (Kerimoğlu-Doğan 2015: 152).

Örtük eril cinsiyeti en iyi örnekleyen insan=erkek eğilimidir. Silveira (1980: 165) "insan=erkek" eğiliminin dünya dillerinin çoğunda görüldüğünü, insanı bildiren sözcüklerin sadece, erkekler için kullanıldığını söylemektedir. Nitekim Silveira'nın dikkat çektiği gibi, pek çok dilde dişi için ayrı, erkek için ayrı adlandırılmalar olmasına karşın, *insan* sözcüğünün genellikle "erkek" anlamında kullanıldığı söylenebilir. Örneğin, Türkçede *insan* sözcüğünün anlamı insan=adam şeklinde verilmektedir.⁴ Benzer biçimde, İspanyolca 'da "erkek" anlamına gelen *hombre* sözcüğünün sözlük anlamlarından biri, "erkek ya da dişi türündeki canlı varlık"tır. *Hombre* genel olarak "insanı" kapsarken *dişi* onun bir alt türü gibi ifade edilmekte, böylece dişi ile erkek arasında kaçınılmaz bir sıradüzeni –hiyerarşi- ortaya koyulmaktadır (Yöney 2013: 61).

Yine, örneğin, İngilizce *a man*, Almanca *das Man* ve Fransızca *in home*, "insan=erkek" anlamındadır. İngilizce 'deki *man* sözcüğünün kökeni, Latince 'deki *homo* "insan" sözcüğüyle eş anlamlıyken süreç içerisinde, "insan" sadece, *erkek* olarak görülüp *dişi*, "insan"dan bile sayılmaz hale gelince, bu sözcük de doğal olarak anlam daralmasına uğramıştır (Güden 2006: 28-29). Lakoff da *man* ve *mankind* sözcüklerinin erkek özneleri işaret ettiğini, dişileri kapsayacak biçimde kullanılmasının ise dilin dişileri "tam olarak insan olmayan" olarak işaretlediğini belirtmektedir (1973: 74). Black ve Coward'ın "Linguistic, Social And Sexual Relations: A Review Of Dale Spender's *Man Made Language*" başlıklı yazısına (2005: 108) göre, dişilciler –feministler- sıklıkla *man*

⁴Bkz.Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* insan; "1. **Adam**. 2. İyi, vicdanlı **adam**." (2006: 440).

sözcüğünün “insan” değil, “erkek insan” anlamına geldiğini savlamaktadır. Spender de dişilerin dilden dışlanması *man/he* sözcükleriyle sınırlı olmadığını söylemektedir:

- (1) “**People** [♂] will give up their **wives** [♀] but not power.”
İnsanlar [♂], **karılarından** vazgeçecek ama güçten vazgeçmeyecek.
- (2) “**Americans** [♂] of higher status have less chance of having a fat **wife** [♀].”
Üst düzeydeki **Amerikalıların** [♂] şişman bir **karıya** sahip olma şansları daha az.
- (3) “**Young people** [♂] should be out interfering with the local **maidens** [♀].”
Gençler [♂], yerel genç **kızlarla** çatışıyor olmalı.
- (4) “**Drivers** [♂] belt the **wife** [♀] and kids. Keep them safe”.
Sürücüler [♂], **karılarının** ve çocuklarının emniyet kemerini bağlayın. Onları güvende tutun.

Black ve Coward’dan (2005: 108) aktarılan örneklerde, görünüşte yansız ya da cinsiyetsiz olan {people/insanlar + Americans/Amerikalılar + young people/gençler + drivers/sürücüler} bu sözcükler, bağlamca örtük eril cinsiyeti imlemektedir.

Amalia Sa’ar’, dillerde kural olarak erilin belirtik biçimde yer almasının oldukça yaygın bir görüngü olduğunun altını çizmektedir. Örneğin, çağdaş Rusçada, eril kişi adları hem erkeği hem de dişi imlerken dişi kişi adları, asla erkeği imlememektedir. Bu durum, “dilbilgisel cinsiyetçi diller”de görülmesinin yanı sıra, cinsiyet ayrımı olmayan dillerde de görülmektedir (Sa’ar 2007: 407-408). Örneğin, Türkçede erkeklerden genel sözcüklerle –insan, birey, kişi vb.- söz edilebilirken cinsiyete özgü ifadeler –kadın, kız öğrenci vb.-dişiler için kullanılmaktadır (Braun 2000: 15).

Freilino ve arkadaşlarına göre -örneğin Farsça ve Türkçe- cinsiyetsiz diller, dilbilgisel cinsiyete sahip olmadıkları için dişil adların ve adılların dişilerin “dünyadaki varlığını” vurgulamak için kullanması olası görünmemektedir. Ayrıca, “cinsiyetsiz bir dilde *erilodaklılık*, dişilerin sözcüksel, anlamsal ve kavramsal görünmezliğini artırabilir” anlamına da gelebilir (2011: 279). Dilde, eril cinsiyetin dişi ve erkek cinsiyet için kullanılma kuralı, erilodaklı bir dil ve dünyanın yansımadır ki bu durum, eril cinsiyetin varlığını güçlendirirken, dişil cinsiyetin yok olmasına neden olmaktadır (Yöney 2013: 62).

Lakoff’un “dilsel ayrımcılık” (1973: 46) olarak kavramsallaştırdığı, Freilino ve arkadaşlarının dilde “dişinin görünmezliği” (2011: 279) dediği bu durum, Farsçada erilin kural olmasından hareketle, Mevlana’nın yapıtlarındaki örtük eril cinsiyet *dilsel adaletsizlik* olarak adlandırılabilir.

3. Mevlana’nın Yapıtlarında Örtük Eril Cinsiyet

Anne Maria Schimmel, Türkçe ve Farsça dillerinin cinsiyetsiz olduğu varsayımıyla, Türk ve Fars edebiyatında yüceltmeye, ululamaya konu olan kişinin cinsiyetini belirlemenin çok güç olduğu belirterek, okuyucularını bu iki dilde de dilbilgisel cinsiyet olmadığı konusunda uyarmaktadır (2011: 99). Daha önceden söylediği gibi, Mevlana’nı yapıtlarının dili olan Farsça ve çeviri dili Türkçe cinsiyetsiz diller olmasına karşın, cinsiyeti sözcüklere yükleyen, söz varlığı cinsiyetli dillerdir.

Buradan itibaren, ilk olarak, bir erkeği dişi bir adla çağırmanın ardından, bir dişi erkek üzerinden adlandırmanın, tanımlamanın ve betimlemenin nasıl alımlandığı

irdelenerek ağırlıklı olarak *Mesnevî*'den hareketle, Mevlana'nın yapıtlarında seçili örnekler üzerinden örtük eril cinsiyet serimlenecektir.

3.1. “Eğer Bir Erkeğe Fatıma Dersen”

Mesnevî'nin 2. defterinde, “Musa ile Çoban” hikâyesinde Musa Peygamber, bir çobanın Tanrı'yla konuşmasını duyar ve çobanı azarlar. Bu sözlerin hemen ardından Mevlana, nasıl ki Tanrı'yla “saçma sapan” konuşulmazsa bir erkeğe de Fatıma denil(e)meyeceğini, bir erkeğin dişi bir adla çağrıl(a)mayacağını örnek olarak vermektedir. Farsçası (d.2, b.1731-1733) ve Hicabi Kırlangıç (d.2, b.1737-1739) çevirisiyle:

Ger to [♂] merd-i râ bîhânî Fâtıme	Sen [♂] bir erkeği Fatıma dersin
Ger çiyeğ cinsend merd u zen heme	Kadın, erkek olsa da aynı türden
[♂] Kasd hun to [♂] kond tâ mümkün est.	[♂] Kanına kast eder [♂] imkânı olsa
Ger çi hoş hû vû halîm u sakın est.	İyi huylu, halim, sakın olsa da.
Fâtıme medh est der hak-ı zenân[♀]	Fatıma kadınlar için övgü ise de
Merd râ [♂] guyî bud zehm sinân	Mızrak yarasıdır dersin [♂] erkeğe

Bu beyitleri Ahmet Avni Konuk'un açıklamasının diliği çevirisiyle; Fatıma, Peygamberin kızının şerefli adı olduğundan inançlı dişiler, bu adla çağrıldıklarında övünç duyar ve hoşlarına gider. Fakat kâfir ve münafık dişilerin ve erkeklerin hoşuna gitmez. Çünkü kâfir ve münafık dişiler, İslamiyet'ten öğrendikleri için bu adın kendilerini Müslümanlığa bağladığını sanırlar. Yine, erkekler de bu adla çağrıldıklarında, “Sende erkeklik yoktur; kadın hükmündesin!” anladıklarından onların da hoşuna gitmez. Kısacası, bu ad bunların kalplerine mızrak ucu gibi saplanır (2006a: c. 3, d.2, b. 1727-1729). Hüseyin Top da bu beyiti açıklamasında eşitlikçi bir söylemle, dişiye, erkek adıyla seslenmenin ona ağır gelebileceği gibi, erkeğe de dişi bir adla seslenmenin onu üzeceğini belirtmektedir (2013: c.4, d.2, b. 5748-5750).

Mevlana, bir erkek, dişi bir adla çağrıldığında isterse o erkek iyicil, yumuşak, sakın olsun çok öfkeleneyeceğini; söyleyenin Farsçasıyla (b.1732) “kasdı hun”un mümkün olacağını, Kırlangıç (b.1738) çevirisiyle “kanına kast edileceği”ni yani onu öldürmeye kalkışacağını söylemektedir. Mevlana, dişi bir adla çağırılmanın erkek üzerindeki öldürücü etkisini, mızraktaki öldürücü kısım olan *sinan*'a⁵ benzetmekte, Farsçasıyla (b.1733) “zehm- sinan” Türkçesiyle (b.1739) “mızrak yarası”yla ifade etmektedir. Şu halde, bir erkeği, dişi bir adla çağırmanın hem söyleyen hem de söylenilen üzerinde ölümcül sonuçları olabilmektedir. Söyleyen ölüm tehlikesi taşımakta, söylenilende ise ölümcül yara açılmaktadır.

Soru şu: Bir erkeği, dişi bir adla çağırmanın olası ölümcül sonuçları olabiliyorsa, bir dişiye, erkek adıyla çağırmanın anlamı ne olabilir? Yanıt, kuşkusuz dişi için övünçtür,

⁵ Sinan: “Önceleri yaban öküzü boynuzundan yapılan bu öldürücü bölümün metale dönüştükten sonra çeşitli şekilleri ortaya çıkmıştır. Bunların en yaygın tipleri kama gibi her iki ağzı da düz olanlarla yaralamayı daha tahripkâr hale getiren ağızları dalgalı ve çentikli olanlardı. Sinanın gövdeye geçen kısmına “sa'lebe”, uç kısmına da “zubbe” deniyordu.” (Terzi 2005: 3).

kıvançtır, gönenilmesi gereken bir durumdur. Ne ki tanıtıları için Arapçasıyla *rical-i nisa*, Farsçasıyla *merd-i zen*, Türkçesiyle *erkadın* olarak adlandırılan örneklere bakılabilir.

3.2. Erkadınlar ya da Rical-ı Nisa

Arapça kökenli, anlamı “erkek” olan sözcüğün tekili *recul*, çoğulu *rical* (Mutçalı 1995: 312) yani “erkeklik vasıflarına sahip olan kimse” anlamına gelmekle birlikte “erkek olsun kadın olsun sahip olduğu belirleyici özelliği eksiksiz şekilde temsil eden kâmil insan” anlamındadır (Hatiboğlu 2008: 83). Süleyman Uludağ, sözcüğün temel anlamını “adam, mert, kişi” olarak verdikten sonra tasavvufi anlamıyla, “Hakk’ın dostluğunu kazanmış faal, hakşinas, adil, faziletli şahsiyetler, ruhen yücelmiş kâmil insanlar, er. Bu anlamda kadınlar da *recul* veya *rical* teriminin kapsamına girer,” yazmaktadır (2005: 292). Sözlük ve tasavvufi anlamlarına göre, dişilere de “kâmil insan” anlamında *recul* ya da *rical* denilebilmektedir. Uludağ, “önemli olan er ve erkeklik değil, erlik makamıdır; bu makama ulaşan bir kadın, ulaşamayan erkekte üstündür,” demektedir. Ona göre, “tasavvufta, er ve erlik veya erkeklik ruhi ve manevi bir makam olup bunun erkeklik ve dişilikle bir ilgisi yoktur. Kim bu makamı elde ederse erdir, isterse kadın olsun. Kim elde edemezse er değildir, isterse erkek olsun” (2009: 65). Uludağ, İbni Arabî’nin Tanrı erlerinden söz ederken “Bizim erler diye zikrettiğimiz tabakadan bazıları kadındır. Erler sözü kadınları da kapsar. Erenlerin çoğu erkek olduğu için bu ifadeyi kullanıyoruz,” dediğini aktarmaktadır (2009: 63).

Mevlana, *Mesnevî*’nin 6.defterinde çok az da olsa bu tür kadınların olduğunu söylemekte, Meryem’i örnek olarak göstermektedir. Aynı beyit numaralarıyla (d.6, b.1883-1884) Farsçası ve Derya Örs-Hicabi Kırlangıç çevirisiyle:

Çün gaza-i nedehed zenan[♀] râ hiç dest	Kadınlar için gazâ söz konusu değildir
Key dehed an ki cihâd-ı ekber est.	En büyük cihat nasıl söz konusu olabilir?
Cüz be nâdir der ten-î zen[♀] Rüstemî	Kadın bedeninde nadir hallerde
Geşte bâşed hufye hemçun Meryemî	Meryemcesine gizlenmiş Rüstem bulunur

Mevlana, (b. 1883) “cihad-ı ekber” denilen nefis savaşımını *en büyük savaşım* olarak görmekte, dişilerin bu en büyük savaşımına girişemeyeceğini ama çok azda olsa Meryem, Belkıs gibi birkaç kadının böyle bir büyük savaşımına girip kazanabileceğini söylemektedir. Konuk, bunlara *rical-i nisa* denildiği belirtmektedir. Konuk’un açıklamasının diliçi çevirisiyle; mademki *küçük savaş* olan düşmanla savaşa dişilerin takati/gücü yoktur, *büyük savaş* olan nefis düşmanı ile savaşa erkek görünümünde ama diş karakterinde olan kimse nasıl güç yetirebilir? Dolayısıyla, muteber olan görünüş değil, karakterdir. Belki çok az diş bedende ve diş görünümünde bir Rüstem pehlivanın karakteri gizlenmiş olabilir. Nitekim İsa’nın annesi Meryem, diş görünümünde ama erkek karakterindeydi. Fakat bu nadiren gerçekleşmekte, bunlara “*rical-i nisa*” denmektedir (2006a: c.11, d. 6, b. 1903).

Yeniterzi, adam ile insanı bir ve aynı gören {er=adam=insan} ya da {erlik=adamlık=insanlık} anlayışıyla, Mevlana’nın Tanrı erliği diye adlandırdığı özelliklerin nefsin elinden kurtulmak, akıl sahibi olmak, kötü ahlâktan arınmak ve ruha hak ettiği değeri vermekle kazanıldığını yazmaktadır. Ona göre, bu özelliklere sahip olan kişi yani diş ve/veya erkek, erlik gücüne sahiptir; diş veya erkek olması önemli

değildir. İnsanlık bilincine ulaşmak, gerçek anlamda insan olmak, er kişilerin harcıdır. Ancak bu erlik cinsiyetle değil, şahsiyetle elde edilmektedir (2007: 38).

Konuk, Molla Cami'nin *Nefahatül-Üns*'de *rical-i nisa* olarak adlandırılan otuz beş kadının adını verdiğini ve durumlarını anlattığını yazarken (2006a: c.11, d. 6, b. 1903) Feridüddin Attar, *Evlîya Tezkireleri* kitabında, Arapçasıyla *rical-i nisa*, Türkçesiyle *erkadınlara* örneği, üç kadın üzerinden vermektedir: Rabia el Adeviyye, Meryem ve Fatıma. Attar, Rabia için "Bir kadın Allah Teâlâ'nın yolunda er olursa, artık ona kadın denemez," dedikten sonra, Hasan Basri'nin Rabia mecliste bulunmazsa konuşmadığını, öyle bir insanın mutlaka erkekler safında anılması gerektiğini söylemektedir. Abbase-i Tusi'nin bir sözüne göre, yarın Arasat meydanında, "Ey erler, diye nida edildiği vakit, rical safına ilk önce ayağını basacak olan Hz. Meryem'dir!" Ahmed bin Hadraveyh'in karısı Fatıma için Beyazıd Bistami, "Kadın kıyafeti içinde saklanmış bir Er görmek isteyen Fatıma'ya baksın," demiştir (Attar 1985: 110 ve 383; 2007: 98 ve 328).

Özköse gibi söylenirse, Mevlana da "erkekler kadar kadınların da maneviyat yolunda er kişi sayılabileceklerini," bildirmektedir (2007: 67). Mevlana, erkeği için tacı tahtı bırakan Belkis'e övgüler düzerek onun "yüzlerce erkeğin aklını sahip" erkadınlardan olduğunu söylemektedir.

Buna ilişkin, Mevlana, *Mesnevî*'nin 2. defterinde Kuran'da⁶ geçen bir hikâye⁷ anlatmaktadır. Hikâyeye göre, Yemen'in Seba kentinde bir kadın hükümdar vardır. Kendisi ve halkı putperesttir. Süleyman, onları dine davet etmek için Hüdhüd kuşuyla bir mektup gönderir. Belkis, önce armağanlar gönderir, Süleyman çok sinirlenir, "Eğer davetimi kabul etmezlerse onlara öyle bir ordu göndereceğim ki kentlerini yakıp yıkacağım, halkını aşağılık hale getireceğim," diye tehditler savurur. Bu tehditler karşısında Belkis, Süleyman'a iman ederek saltanatını terk eder ve Tanrı'ya teslim olur, böylelikle, siyasal iktidar dışıdan, erkeğe geçer.⁸ *Mesnevî*'nin 2. defterindeki Belkis'a ilişkin sözlerin Farsçası (b.1593) ve Veled Çelebi İzbudak (b. 1601) çevirisiyle:

Rahmet-i şad to ber an Belkis bad

Belkis'a yüzlerce rahmet olsun.

Ki Hudayeşa akl-ı sad merde bidad

Tanrı, ona yüzlerce erkeğin aklını vermişti.

Konuk, Belkis'in pek çok erkekten daha akıllı olduğu için hükümdar olduğunu, belirtmektedir. Ona göre, Belkis'in aklı öylesine olgun ve gelişiktir ki Süleyman'ın bir kaç sözcüklü mektubuyla ne demek islediğini anladığı gibi, Hüdhüd'ü de küçük görmemiştir (2006a: c.3, d.2, b.1592).

Kuşkusuz, Mevlana için Belkis'in kraliçe olması, eğitsel açısından diğer adsız kadınlardan daha önemli ve daha dikkat çekicidir. Çünkü Belkis, adıyla anonimlikten çıkıp en üsteki toplumsal konumuyla bütün dişiler için somut rol model haline gelebilir.

⁶ Neml 16: 44

⁷ Mevlana hem *Mesnevî*'nin 4.defterinde hem de *Mecalis-i Seb'a*'da uzun uzun Belkis'in Süleyman'a nasıl tabi olduğunu anlatmaktadır.

⁸ Mevlana, *Mecalis-i Seb'a*'da da Süleyman'ın dine davet için Belkis'a yazdığı mektuptan söz etmektedir: "Ey benim dostlarım, Süleyman'dan maksadım Tanrı'dır; Belkis'tan maksadım kötülüğü buyurup duran nefistir. Hüdhüd'den maksadım da akıldır ki nefis sarayının bir bucağına konmuştur; her solukta düşünce gagasıyla Belkis'in göğsünü gagalamaktadır; nefis Belkis'in gaflet uykusundan uyarmaktadır; mektubu ona sunmaktadır." (2010: 61).

O artık sadece Carla Casagrande'nin (2005: 2/83) dediği gibi, "bir kadın değil, bir kutsallık örneği, iyi davranışın cisimleşmesi," diğer kadınların taklit edeceği kusursuz bir modeldir.

Mevlana'nın "bir erkeğe Fatıma dersin" sözleriyle *rical-i nisa* ya da *erkadınlar*a yönelik sözleri birlikte düşünüldüğünde, erkeğin yalnızca dişi bir adla çağrılması, ona en hafifinden mızrak yarasına benzer bir acı vermekte, en ağırından kanına kast edilecek denli ölümcül sonuçları olabilmektedir. Oysa dişiye, erkek adıyla çağırarak, onu erkek üzerinden tanımlamak, betimlemek beğenilesi olduğu gibi, bir dişinin dişi görünüşü eril karaktere, eril akla sahip olması hayranlık uyandıran bir durum olabilmektedir. Genelde tasavvuf kültürünün özelde Mevlana'nın dil aracılığıyla 'dişi'yi taşıdığı yerde, dişi için erkeğe benzetilmek dişiye yükselten ve onur duyulan bir durum olmakta, dişinin beğenilir duruma gelmesi, ancak ve ancak "eril karaktere/eril akıla" sahip olabilmesiyle olasılıklandırılmaktadır.

Mevlana'nın yapıtlarında *rical-i nisa* ya da *erkadınlar* dışında kalan dişilerin dil düzleminde görmezden gelinmesi ya da yok sayılması seçili örtük eril sözcüklerle örneklenebilir.

3.3.Örtük Eril Sözcükler

Ingrid Gogolin'in (2013: 41), "köklü ve derin takıntı" olarak adlandırdığı biçimde, Türkçede ve Farsçada, Silveira (1980: 165)'in belirttiği insan=erkek eğiliminin genel, yaygın ve çok güçlü olduğudur. Gogolin'in, önerdiği bir terim olan *tekdilli içselleştirilmiş yaşama alışkıısıyla* ifade edilirse, Türkçe ve Farsça konuşucuların eril içselleştirilmiş yaşama alışkıısıyla konuştuklarını söylemek olasıdır. Mevlana'nın yapıtlarında {insan + adam/âdem + merd + beşer + genç + çocuk + yaşlı} gibi sözcüklerin, {biz + sen + o} gibi kişi adlarının ya da {herkes/hepsi + kişi + kimse + biri} gibi belirsiz adların çoğu kez erkek cinsiyetini karşılayacak ve kapsayacak nitelikte oluşu seçili örnekler üzerinden irdelenebilir.

3.3.1. İnsan=Erkek

Arapça kökenli, Türkçede ve Farsçada da kullanılan, "beşer, insan topluluğu" anlamına gelen *insan* sözcüğünün tekili, "ins"; çoğulu, "nas"tır. *İns* sözcüğüyle daha çok insan kastedilmekte, erkek veya dişi her kişisine "insi", "enesi" veya "insan" denilmektedir (Kutluer 2000: 320) ki insan, "bir arada olan" demektir, Aristoteles gibi söylenirse insan, "zoon politikon"dur (2018: 1253a1) yani insan "toplumsal –politik- bir varlıktır." Genel anlamda *insan* sözcüğü, "akıl ve şuur sahibi; konuşabilen ve bu özellikleriyle en üstün canlı, adam, eşrefi mahlûkat; canlıların en gelişmiş olanı; akıl taşıyan, düşünen ve konuşarak anlaşılan canlı; insanı insan yapan, insana yaraşır niteliklere sahip, vicdanlı kimse" anlamlarında kullanılmaktadır (Gerlegiz, 2019: 161-162).

Peki, soru şu: Dişi, insan mıdır? Bu sorunun olası yanıtı, Mevlana'nın *Mesnevî*'nin 1. defterinde Ali İmran Suresinin 14. ayetinin başlangıcına göndermede bulunduğu beyitte aranabilir. *Mesnevî*'nin 1. defterindeki bu beyiti Farsçası, R. Nicholson'un İngilizcesi, Mehmed Şakir Efendi'nin Osmanlıcası ve Gölpınarlı'nın Türkçe çevirisiyle:

Farsça	2425	“Zuyyine linnası [♂]” hak arastest, zançı hak arast çun danend cest”
İngilizce	2425	(The love of desired things, women, etc.) is decked out for men [♂] (made attractive to them): God has arranged it: how can they escape from what God has arranged?
Osmanlıca	2444	“Züyyine linnās” [♂] diyü Hâk kıldı zeyn Hâk müzeyyen kıldı oldı bize deyn
Türkçe	2434	“İnsanlar [♂] için bezenmiştir” hükmünce Tanrı bezemiştir kadını; Tanrı'nın bezediğinden nasıl kaçılır?

İngilizcede, “men=erkekler” belirtik olarak verilirken Farsça *Mesnevî*'de Arapçasıyla “Zuyyine linnâsi”, Türkçesiyle “İnsanlar için bezenmiştir” geçen *nas* sözcüğü, *insan* sözcüğünün çoğuludur ve örtük erildir. Sözcük olarak *nas*, “insanlar anlamında mü'min, kâfir ve münafığı içine alan bir addır ki genel olarak bütün insanlardır.” (Ertuğrul 2004: 10). *Nas* sözcüğü, Arapça Sözlükte “insanlar” (Mutçalı 1995: 859) Farsça Sözlükte “adam, millet, kişi, insan” (Golkarian, 2005: 421) Osmanlıca Sözlükte “insanlar, halk, herkes” (Develioğlu 2006: 807) anlamlarına gelmektedir. Arapça ve Osmanlıca sözlüklerde *nas* sözcüğü, anlam olarak yansız ve cinsiyetsizken Farsça Sözlükte sözcüğünü eril anlamı vurgulanarak anlamlarından biri “adam” olarak verilmektedir.

Mevlana, *Fihî Ma Fihî*'te, yeniden bu konuya değinerek Farsçasıyla (1967: 10), “Züyyine linnası [♂]” Gölpınarlı (2001a: 7) çevirisiyle “İnsanlar [♂] için bezenmiştir, süslenmiştir,” Konuk (2001b: 13) gibi söylenirse de “Zira ‘nas [♂] için tezyin kılındı’ buyruldu,” demektedir.

Beyitte (b.2425) ve metinde (1967: 10) yer aldığı şekliyle, üç dilde de *nas* sözcüğü örtük olarak erkeği imlemektedir. Dolayısıyla, buradaki ‘insanlar’dan kasıt erkek olduğu için çeviri beyit şöyle olabilir:

“Erkekler için bezenmiştir” hükmünce Tanrı bezemiştir dişiye; Tanrı'nın bezediğinden nasıl kaçılır?

Durum böyle olunca, Farsça özgün beyitle birlikte İngilizce, Osmanlıca ve Türkçe çeviri beyitte geçen haliyle human=man ve/veya insan=erkek denilebilir.

3.3.2. Beşer= Erkek

Arapça kökenli *beşer* sözcüğü “çamurdan, topraktan yapılmış heykel” (Cündioğlu 2016: 50), sözlük anlamıyla “deri, cilt; görünüş, sima”dır (Mutçalı 1995: 56). Kuran’da insanın dış görünüşünün kastedildiğinde “beşer”, psikolojik durumuna işaret edildiği yerlerde ise “insan” sözcüğünü kullanmaktadır (Gerlegiz 2019: 159 ve 163).

Mevlana, *Mesnevî*'nin 3. defterinde *beşer* sözcüğüyle erkeğin dış görünümünü betimlemektedir. Farsçası (b.1792 ve 1794) ve Gölpınarlı (b. 1794 ve 1796) çevirisiyle:

Hest an mûyî siyeh vâsf-ı beşer [♂]	O kara saç, insan [♂] sıfatıdır;
Nîst an mû mûyi rîş u mûyi ser	Yoksa sakal değil, saç değil

Ger rehîd ez bazı evsâf-î beşer [♂] Bazı insanlık [♂] sıfatlarından kurtulan
Şeyh nebved kehl [♂] bâşed ey peser [♂] Şeyh olmaz, olgun [♂] olur, a oğul.

Bu beyitlerde Mevlana, bir erkek çocuğuna seslenerek saçlı sakalı ağarıp yaşlanan erkeğin değil, nefsinden kurtulmuş olgun erkeğin şeyh olabileceğini söylemektedir. Yansız olarak kabul edilen *beşer* sözcüğünü hem Mevlana hem de çevirmenler⁹, insanın erkeğini işaretlemek için kullanmaktadır. Böylelikle, *beşer* sözcüğüyle, örtük eril cinsiyet imlenmekte ve dışı olan dışlanmaktadır, başka türlü söylenirse de: Beşer = Erkek.

3.3.3. Âdem/Adam=Erkek + Dişi

Farsça 'da *âdem* "adam, insan" (Golkarîan 2005: 11); "ilk insan, insan"; *âdemi*, "insanoğlu, insan"; *ademiyet* "insanlık" (Kanar 1998: 18). Türkçede ise *Kamus-i Türkî*'de, *âdem/adam* "hayvan-ı natık, insan, beşer, merdum"dur (Sami 2015: 29). *Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Sözlüğe* göre, *âdem*, "Dini inanışlara göre dünya üzerindeki ilk insan, Âdem Baba; insan, insanoğlu, adam" *adam* sözcüğü ise temel anlamı "insan", yan anlamı "erkek kişi" anlamlarına gelmektedir.

Farsça ve Türkçede, *âdem/ adam* sözcükleri, eril cinsiyetin yüküyle yüklenerek hem sözlüksel hem de anlamsal olarak erkeği göstermektedir. Dolayısıyla, bu iki dilde sadece erkekler için kullanılması gereken *âdem/adam* sözcükleri, {insan= adam} ya da {adam=insan} biçiminde, insanı yetişkin erkek üzerinden eşitlemektedir. Nitekim Kutsal metinler bu söylenenleri doğrulayabilir.¹⁰ Adam, İbranicede insan için kullanılan ortak bir addir. Tevrat'ta sözcük *Âdem* değil, *Adam* olarak insan anlamında beş yüzden çok yerde geçerken çok az da olsa ilk insan için özel ad olarak da kullanılmaktadır (Bolay 1988: 358). Kuran'da ise 22 ayette Âdem adı geçmektedir.

Gerleğiz (2019: 162), Kuran'daki Âdem ve Âdemoğlu adlandırılmalarıyla ilgili bir ayrımı vermektedir. Ona göre, Kuran'da geçen yalın haldeki Âdem sözcükleriyle ilk insan ve ilk peygamber Âdem; beni âdem=âdemoğlu şeklindeki tamlamayla ise Âdem'in çocukları değil, Âdem'in soyu yani "insanlar" kast edilmektedir. Dolayısıyla, üç dilden ve üç dinden hareketle insan, dişi olmayan anlamına gelmektedir. Çünkü dışının yaratılışı ikincildir; topraktan yaratılan Âdem'dir, Havva değil. Havva, Âdem'den yaratılmıştır. Kutsal metinlerde insan denilince, erkek olduğu varsayılabilir. Bunlara göre, adam denilince insan'ı, insan denilince erkeğin yetişkin olanını yani 'adam'ı anlamak gerekebilir. Bunun dışında kalanlar yani dişiler ve çocuklar insandan sayılmayabilir.

⁹ Nicholson (d.3, b.1795) men; İzbudak (d.3, b.1795) insan; Konuk, (c.5, d.3, b.1789) beşer; Tahir'ül Mevlevî, (d.3, b.9490) bir kimse; Can, (d.3, b.1795) beşer; Örs-Kırlangıç, (d.3, b.1794) insan; Kırlangıç, (c.1, d.3, b.1796) beşer; Karaismailoğlu, (d.3, b.1794) insan; Top (c. 5,d.3, b.9611) insan.

¹⁰ Bkz. Örneğin, Tevrat (Tekvin 2: 7); İncil (Korintoslulara 1. Mektup, 15: 45); Kuran (Bakara 2: 35).

Burada bir yay ayraç –parantez- açıp Türkçede Ziya Gökalp'in yerleştirdiği bir kuraldan söz edilebilir. Gökalp, “Yeni Lisanın Güzelliği” başlıklı yazısında, “aynı sözcüğü bilginler/âlimler başka türlü, halk/avam başka türlü kullandığı zaman buna ikilik,” denildiğini yazmaktadır. Gökalp, bu ikili kullanıma âdem/adam sözcüğünü örnek olarak göstererek bilginlerin *âdem*, halkın ise *adam* kullanımındaki ikiliği gidermek amacıyla *âdem* sözcüğünü halkın kullandığı gibi *adam* olarak benimseyeceğini, sözcüğü de “adam” olarak kaydedeceğini belirtmektedir (1982: 29 ve 31). Gökalp'in bu seçimiyle birlikte, âdem özel ad, adam ise “insan” anlamında kullanılmaya başlanmıştır, denilebilir.

Gökalp'in benimsediği biçimde değil de Gerleşiz'in dediği biçimde, Mevlana, *Mesnevî*'nin 1. defterinde Âdem'i ilk insan, âdemoğlu sözcüğünü ise Âdem'in soyu anlamında kullanmaktadır. Aynı beyit numaralarıyla (d.1, b.541-542) Farsçası ve Kırlangıç çevirisiyle:

Esb-i himmet sûy-i ahter tâhtî	Himmet atını sürdür de yıldıza
Âdem-i [♂] mescûd râ neşnâhtî	Secde edilen Âdem'i [♂] tanımadın ha
Âhır Âdemzâde-î [♂] ey nâ halef	Behey hayırsız sen [♂], Âdemoğlusun [♂]
Çend pendârî to [♂] pestî râ şeref	Yeter alçaklığı şeref saydığın.

Görüldüğü gibi, Kuran'da “Âdem ve Âdemoğlu” sözcükleriyle kastedilen ile Mevlana'nın ve günümüz çevirmenlerinin kastettikleri bir ve aynıdır: Âdem/Adam = Erkek.

Benzer biçimde, Mevlana, *Mesnevî*'nin 2. defterinde insan = âdem kullanmaktadır. Farsçası (b.249) ve Gölpınarlı (b.251) çevirisiyle:

Ademî [♂] horend agleb merdumân [♂]	İnsanların [♂] çoğu insan [♂] yer. Onların
Ez selâm âleykeşân [♂] kem cû emân	[♂] selamlarından pek o kadar aman arama

Farsça *Mesnevî*'de Gölpınarlı çevirisinde geçen *insanlar* için “merduman”, *insan* içinse “âdem” kullanılırken Konuk “insan ve adam yiyici” (2006a: c.3, d.2, b.249) olarak diğer çevirmenler de *insanlar/insan* olarak çevirmiştir. Mevlana, {âdem=insan} ve {merduman=insanlar} olarak eşitlerken çevirmenlerde {insan=erkek} olarak uygunlamaktadır.

Bir başka örnekte Mevlana *Fihî Ma Fih'te* *âdem* sözcüğünü *insan* anlamında kullanmaktadır: Farsça özgün metin (1967: 10) ve Gölpınarlı (2001a: 7) çevirisiyle:

“Âdemi [♂] usturlab Hak est= İnsan [♂] Tanrı usturlabıdır”

olarak yer almaktadır. Görüldüğü gibi, bu örnekte de Mevlana bir ve aynı anlamda kullandığı *merd* ve *âdem* sözcüklerini {insan=âdem} ve {insan=merd} olarak pozitif olarak kurgulamaktadır.

3.3.4. Merd= Erkek + Dişi

Farsça kökenli *merd* sözcüğünün temel anlamı, (Golkarain 2005: 390; Şükun 1996: 3/1792; Kanar 1998: 580) “erkek”, yan anlamları “yiğit, cesur, cömert; koca, ev

erkeği, görevli”dir. *Merd* sözcüğünün türevlerinden biri olan *merdom*¹¹ sözcüğü Şükun’da “insan cinsi”, Gökarian ve Kanar’da, “insan, beşer; halk; millet; cemaat” anlamındadır. Cebecioğlu ve Uludağ, *merd* sözcüğünün sözlük anlamını “adam”, tasavvufi anlamını ise “rical, er, veli eren, aziz” olarak vermektedir (Cebecioğlu 2009: 180; Uludağ, 2005: 244). *Merdan* ise *merd* sözcüğünün çoğulu “erkekler” anlamındadır.

Mevlana, *Mesnevî*’nin 1. defterinde *merd* sözcüğünü dişileri de kapsayacak biçimde “insan” anlamında kullanmaktadır. Farsçası (b.360) ve Gölpinarlı (b.361) çevirisiyle:

Devr devr-i İsa est ey merdmân [♂+♀] Ey insanlar [♂+♀] çağ, İsa’nın çağı;
Bişnevîd esrar-ı kîş o [♂] be can. Onun [♂] dininin sırlarını canla başla duyun

Gölpinarlı ve diğer çevirmenlerin¹² *insanlar*, İzbudak’ın (b. 360) *halk*, Rifai’nin (b.364) *er kişiler*, Nicholson’un (b. 360) *men* olarak çevirdiği sözcük, Farsçasında *merdman* olarak geçmektedir. Mevlana’nın “insanlar” diye seslendikleri de, İsa’nın dininin sırlarını canla başla duymalarını istediği de erkeklerdir. Dolayısıyla, çevirmenlerce insan= erkek ya da human=man olduğu gibi, Mevlana için de merd= insan anlamına gelmektedir.

Görüldüğü üzere, Mevlana’nın yapıtlarında geçen *merd* sözcüğü kimi zaman “erkek” kimi zaman “insan” anlamını taşımaktadır. Oysa *zen* yani kadın sözcüğünün geçtiği sözlerin anlamı, sadece ve sadece “kadın”dır.

3.3.5.Ümmet=Erkek

Arapça kökenli, “yönelmek, kastetmek; öne geçmek, imam olmak” anlamlarındaki “*emm* kökünden türeyen *ümmet*” sözcüğü, “kendilerine peygamber gönderilmiş topluluk, kavim, her kabileden bir grup insan, her canlı cinsi, bütün iyilikleri şahsında toplamış kişi veya kendisine uyulan önder” anlamlarını taşımaktadır. Ümmet, “aynı dine inanma, aynı zamanda yaşama veya aynı mekânda bulunma gibi önemli bir unsurda toplanan gruplar” diye de açıklanmaktadır (Bulut 2012: 308).

Mevlana, *Mesnevî*’nin 2. defterinde dişileri yok sayan bir beyit söylemektedir. Aynı beyit numaralarıyla (d.2, b. 2257-2258) Farsçası ve Adnan Karaismailoğlu çevirisiyle:

Goft ümmet [♂] meşveret bâ key konim Ümmet [♂], “Kime danışalım” dedi.
Enbiyâ [♂] goftend bâ akl-i imim Peygamberler [♂], “Önder akla” dedi.
Goft [♂]ger kûdek der âyed yâ zeni [♀] Ümmet [♂], “Akli ve aydın düşüncesi
Ko nedâred akl u rey-i rûşeni olmayan çocuk veya kadın bulunursa” dedi.

Türkçe ve Farsçada geçen *ümmet* sözcüğü açıkça, “erkek” anlamına gelmekte, topluluk sözcüğü olan *ümmet*’in içinde dişiler yer almamaktadır. Dolayısıyla, danışanın ve danışılanında erkek olduğu görülebilir: Ümmet= Erkek.

¹¹ Farsça Sözlüklerde *merd* ile *merdom* sözcüğü aynı sayfadadır.

¹² Bkz. Konuk (c.1,d.1, b.365); Tahir’ül Mevlevi (d.1, b.356); Karaismailoğlu (d.1, b.360); Can, (d.1, b.360); Kırlangıç, (c.1, d.1, b.360); Örs-Kırlangıç (d.1, b.360); Top,(c.1, d.1, b. 360).

3.3.6. Halk=Erkek

Mutçalı, Arapça Sözlükte *halk* sözcüğünün yan anlamını “mahlûk; mahlûkat, yaratıklar; insanlar, beşer, âdemoğlu” olarak vermektedir (1995: 245). Kanar, Farsça Sözlükte sözcüğün temel anlamını “yaratma; yaratık, mahlûk, insan” anlamında, yan anlamını “halk” olarak vermektedir (1998: 262). *TDK Güncel Türkçe Sözlükte* *halk* sözcüğü şu anlamlara gelmektedir: (i) Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu, folk. (ii) Aynı soydan gelen, ayrı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluğu. (iii) Bir ülke içerisinde yaşayan değişik soylardan insan topluluklarının her biri. (iv) Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü, ahali.

Mevlana, *halk* sözcüğünü *Fihî Ma Fih*'te “erkeklerden oluşun topluluk” anlamında salt erkekler için kullanmaktadır:

Kadına gizlen diye emrettikçe onda, kendini gösterme isteği çoğalır durur; halkta [♂] da o kadın ne kadar gizlenirse onu görmek isteği o kadar artar (2001a: 75).

Gölpınarlı tarafından çevirisi yapılan alıntıda geçen *halk* sözcüğü, Farsça *Fihî Ma Fih*'te de *halk* olarak geçmektedir (1967: 88). Topluluk adı olan *ümme* sözcüğünde olduğu gibi, *halk* sözcüğü de erkeği imlemektedir: Halk=Erkek.

3.3.7. Amme=Erkek

Arapça kökenli *amme* sözcüğü, “genel, kamu, halk, avam, bütün, herkes” gibi anlamlara gelmektedir (Kanar 1998: 421; 2009: 1225; Parlatır 206: 84). Uludağ, *amme* sözcüğünün tasavvuftaki anlamını “yalnızca şeriatı bilen, bunun dışında başka şey bilmeyen, ulema-ı rüsum, yalnızca şekle ve dış görünüşe ilişkin özellikleri bilen sufiler,” olarak vermektedir (2005: 40).

Mevlana, *Mesnevî*'nin 6. defterinde *amme* sözcüğünü temel anlamından uzaklaştırılarak salt erkekler için kullanılmaktadır. Farsçası (b.1662) ve Karaismailoğlu (b.1662) çevirisiyle

Amme [♂] râez ışk hem-hâbe [♀]u tabak Halkın [♂] kadın ve tabak aşkından Hakk'ın
Key büved perva-yı ışk sun-i Hâk sanatına âşık olmaya gücü nasıl olur?

Mevlana'nın *amme* olarak kullandığı, Karaismailoğlu'nun *halk* diye çevirdiği sözcük, topluluk adı olarak salt erkekleri içermektedir. Böylelikle, *amme*=erkek eşitlemesi de yerini almaktadır. Türkçeye *kadın* olarak çevrilen sözcüğün Farsçası *hem-habe*¹³, “aynı yatakta uyuyan, eş” (Gölkarian, 2005: 454) anlamındadır ki Konuk, “kadından kinaye”dir diyerek sözcüğün örtük olarak dişiye imlediğini belirtmektedir (2006a: c. 11, d.6, b.1681).

3.3.8. Yaşlı=Erkek

¹³ Hem-habe sözcüğünün diğer çevirileri için bkz. Nicholson (d.6, b. 1662) İngilizceye “bedfellow” olarak çevirirken Türkçelerinde sadece Kırlangıç (c.2, d.6, b.1662) “eş” diğerleri, Tahir'ül Mevlevî (d.6, b. 22067); İzbudak, Can, Örs-Kırlangıç, Karaismailoğlu (d.6, b.1662) ve Top (c.11, d.6, b. 22399) “kadın” olarak çevirmiştir.

Dişiler ve erkekler için önad –sıfat- olan yansız *yaşlı* sözcüğünün *Mesnevî*'nin 6. defterinde erkekler için kullanıldığı görülmektedir. Aynı beyit numaralarıyla (d.6, b.1244) Farsçası ve İzbudak çevirisiyle:

Çün müsin geşt ûder in rah nîst merd [♂] Bir insan [♂] kocaldı da bu yolda
To [♂] binih nâmeş acûz-î [♀] sâl herd er olmadı mı [♂] adını kocakarı takiver.

Farsçası *merd* olan sözcüğü İzbudak *insan* olarak çevirmiştir ki burada gizli özne kullanılmıştır. Kim yaşlanınca? Eril “o” yani kocalan insan, erkek insandır. Mevlana, Farsça (b.1244) *Mesnevî*'de *yaşlı* için “müsin”i, *yaşlı kadın* için “acuze”, *erkek* için “merd” sözcüklerini kullanmaktadır. Arapça kökenli *acuze* sözcüğü “kocakarı, yaşlı kadın” yine Arapça kökenli *musin* sözcüğü ise “yaşlı, ihtiyar” anlamındadır¹⁴ (Kantar 2009: 1238 ve 107). Durum böyle olunca, erkek yaş alınca *yaşlı*, dişi yaş alınca *acuze* yani kocakarı olarak adlandırılmaktadır. Başka türlü yazılırsa, yaşlı=erkek; acuze= dişidir.

3.3.9. Çocuk=Erkek

Cinsiyetsiz diller olan Türkçe ve Farsçada çocukla ilgili sözcüklerin cinsiyetçi biçimde oğlan çocukları imledikleri, çocuk=erkek eğiliminin çok güçlü olduğu; *tıfil*, *veled*, *ferzend*, *kudek*, *beççe* gibi sözcüklerin aslında örtük eril cinsiyeti ifade ettiği salt, tıfil örneği üzerinden çocuk=oğlan eğilimi gösterilebilir.

Tıfil=Erkek Çocuk

Mutçalı'nın Arapça kökenli *tıfil* sözcüğünün anlamını *tıfil* “çocuk”, *tifele* ise “kız çocuk” olarak verirken, dişi cinsiyetini belirleme yönünde bir eğilim sergilediği dikkatlerden kaçmamalıdır (1995: 523). Osmanlıca ve Farsça Sözlüklerde tıfil “çocuk, bebek, yavru” (Develioğlu 2006: 1108; Kantar 1998: 414; Golkarian 2005: 301).

Mevlana, *Mesnevî*'nin 1. defterinde *tıfil* sözcüğünü kullanmaktadır. Nicholson'un İngilizce, Mehmed Şakir Efendi'nin Osmanlıca ve İzbudak çevirisiyle:

Farsça	3432	Çün cimâ' tıfl [♂] dan in şehvetî ki hemi rânenend incâ ey fetî [♂]
	3433	An cimâ' tıfl [♂] çe bud bâzi bâ cimâ' Rüstemi [♂] u gâzi [♂]
İngilizce	3433	Know, O young [♂] that the lust in which men are indulging here (in this world) is like the sexual intercourse of children [♂].
	3434	What is the child's [♂] sexual intercourse? An idle play, compared with the sexual intercourse of a Rustam [♂] and a brave champion of Islam
Osmanlıca	3473	Sen cima'-ı tıfl [♂]veş bil cümle hep kim surer bir caye bi vech ü
	3474	sebeb Bu cima'-ı tıfl [♂] bazen bi naşib. Ol cima'-ı Rüstem 'inde garib.

¹⁴ Türkçe çevirileri için bkz. İzbudak (d.6, b.1244) ve Gölpınarlı (d.6, b.1248) “insan”...“er”...“kocakarı”; Tahir'ül Mevlevi (d.6, b.21649) ve Can (d.6, b.1244). “insan”...“er”... “yaşlanmış kocakarı”; Örs-Kırlangıç (d.6, b.1244) “kişi”...“adam”... “yaşlanmış kocakarı”; Kırlangıç (c.2, d.6, b.1244) “adam olmadan yaşlanınca”... “sen”... “kocakarı”. Buradaki “sen” adılı erkeği imlemektedir. Karaismailoğlu (d.6, b. 1244) “yaşlanınca” ... “adam”... “yaşlanmış kocakarı” Top (c.11,d.6, b. 21981) “adam”...“adam”...“kocakarı”.

[Ey delikanlı] Dünyada daima istenen, peşinde koşulan, bir türlü terk edilmeyen bu şehvet; bil ki çocukların [♂] cima¹⁵ gibidir.

Türkçe 3433 Çocuğun [♂] cima nedir ki bir Rüstem'in [♂], bir yiğidin [♂],
3434 cimai'na nispetle?

Mevlana'nın kullandığı seslenme sözü "Ey feti"yi, İzbudak çevirmezken Konuk, "Ey delikanlı!" (b.3474) olarak çevirmiştir. Arapça kökenli *feti* sözcüğü "genç" anlamındadır (Kanar 1998: 451). Türkçeye "çocuğun cima" olarak çevrilen Farsça sözcük ise "cimai tıfl"dır.

Konuk'un bu beyti açıklamasının diliçi çevrisiyle; Ey delikanlı! Bu alçak dünyanın hoşça giden, kösnüllük –şehvet- veren zevki gerçek değildir. Erkek çocukların cinsel ilişki taklidi yapması gibi, gerçek zevkten yoksundur, çünkü erkek çocuklar, cinsel ilişki taklidi yapsalar bile ersuyunun geldiği zevki bilmezler. Dolayısıyla, erkek çocuğunun cinsel ilişkisi taklittir, Rüstem gibi bir pehlivanın veya bir savaş gazisinin cinsel ilişkisine oranla bir oyuncaktan ibarettir. Çünkü onlar, cinsel ilişkinin zevkini duyarlar, bu erkek çocuklar ise zevkten habersiz olarak ancak, taklidini yaparlar. Bunun gibi, gerçek zevk ancak ruhani olan zevktir; bedensel olan zevkler, ancak erkek çocuğunun oyuncağıdır (Konuk 2006a: c.2, d.1, b. 3474-3475).

Beyitlerin bağlamına ve Konuk'un açıklamasına göre, burada geçen Arapçasıyla *feti* ve *tıfil* Türkçesiyle *delikanlı* ve *çocuk* sözcükleriyle kastedilen erkek çocuktur. Bu beyitlerde açık olduğu üzere Arapça, Farsça ve Türkçede yani üç dilde de kullanılan *tıfil* ve *feti* sözcükleri hem belirtik hem de örtük olarak erkek çocuğu imlerken Nicholson (b.3433-3434d) da bu iki beyitte geçen *young*, *child* ve *children* sözcükleriyle örtük olarak erkek çocuğu imlemektedir.

3.4. Adıllarda Örtük Eril Cinsiyet

Mevlana'nın yapıtlarından hareketle, seçili örnekler üzerinden Türkçenin ve Farsçasının kişi ve belirsizlik adılarında örtük eril cinsiyet özelliğine dikkat çekilerek bu dillerin daha çok, dışı cinsiyetini belirleme yönünde bir eğilim gösterdiğini, dışıyı işaretleyen sözcüklerle dışı nitelenmediği sürece, sözcüklerin çoğunun eril anlama sahip olduğu görülebilir.

3.4.1. Sen=Erkek

Mevlana, *Mesnevî*'nin 2. defterinde ikinci tekil kişi adılı "sen"le erkeğe göndermede bulunmaktadır. Farsçası (b.2259) ve Gölpınarlı (b.2275) çevirisiyle:

Goft [♂] bâ o [♀] meşveret kün ve ançı goft Peygamber, ona [♀] danış, sen
To [♂] hilâf-i an kun u der râh üft [♂]dediğinin tersini yap, düş yola dedi

¹⁵ Mevlana (b.3432-3433), zaten örtmece bir sözcük olan *cima* sözcüğünü kullanmışken Gölpınarlı (b.3446-3447), ikinci bir örtmece uygulayarak *evlenme*, Nicholson (b.3433-3434) *sexual intercourse* olarak sözcüğü çevirmiştir.

Mevlana, burada “sen” adıyla tüm çağların tüm erkeklerine öğüt vermekte, “Kadına danış ama onun dediğinin tersin yap!” demektedir. Mevlana’nın to=merd olarak eşitlediğini çevirmenler sen=erkek olarak eşitlemektedir.

3.4.2. Biz + O + Kim= Erkek

Mevlana, *Mesnevî*’nin 5. defterinde “biz”, “o” ve “kim” adlarıyla erkekleri imlemektedir. Aynı beyit numaralarıyla (b.3938-3940) Farsçası ve Kırlangıç çevirisiyle:

Çün hakikat piş o [♂] ferc û gulû est	Madem hakikat ferc ve boğaz ona [♂]
Kem beyan kon piş o [♂] esrâr do est.	Dost sırrını deme onun [♂] yanında.
Pîş mâ [♂] ferc û gulû bâşed hayâl	Bize [♂] göre ferc ve boğaz hayaldir.
La cerem her dem nemâyed can cemâl	Bu yüzden her an can, cema gösterir.
Her ki [♂] râ ferc û gulû âyîn u hû est	Kime [♂] ferc ve “boğaz din ve adetse
An leküm dîn velî dîn behr o [♂]est.	“Dininiz size”yi ona [♂] söyle.

Kırlangıç’ın [ona + onun; bize; kime] olarak çevirdiği adılar, Farsçasında [o + o ra + ma + her ki] olarak geçmektedir ki bu adıların erkeği imlediği anlamdan çıkarılabilir. Çünkü Gölpinarlı’nın (b.3939-3940), dil utangaçlığıyla “alt yan”¹⁶ diye çevirdiği, Arapça kökenli *ferc* sözcüğü “diş cinsel organ” anlamındadır. Mevlana, “biz” ve “onlar” diye ayırdığı iki erkek grubuna, onca/onlarca hakikat “dişi cinsel organı/cinsel ilişki ve yeme içme”dir, bizce “değil” demektedir. Daha sonra “her kim” diye seslendiği üçüncü bir erkek grubuna eğer, “dişi cinsel organı/cinsel ilişki ve yeme içme”nin ardına düşerseniz bizden “değilsiniz”, düşmezseniz “bizdensiniz” diyerek göndermede bulunmaktadır.

3.4.3. Herkes-Biri-Her ki= Erkek

Mevlana, *Fihî Ma Fih* adlı yapıtında [herkes + biri + öbürü +hepsi] gibi belirsiz adılarda örtük eril cinsiyet kullanmaktadır. Gölpinarlı ve Arbbery’nin İngilizce çevirisiyle:

Kıyamet gününde de *herkesin* [herkes ♂]¹⁷ işi, Tanrıya düşer de *herkes* [herkes ♂] bir olur gider. Bu bakımdan dünyada *herkes* [herkes ♂], bir başka işle uğraşır. *Birisi* [Yeki ♂] kadın sevgisine düşer, öbürü [yeki ♂] mal sevdasına. *Biri* [yeki ♂] kazanca düşer, öbürü [yeki ♂] bilgiye. *Hepsi* [heme ♂] dermanım, zevkim, hoşluğum, rahatım ondadır der, buna inanır (2001a, 23; 1967, 28).

So, on the resurrection day, since the affair of *all* [♂] will be with God, *they* [♂] will all be one. In this world *everyone* [♂] is preoccupied with a separate affair. *One* [♂] is in love with women, *one* [♂] is in love with wealth, *another* [♂] is engaged in acquiring possessions, *another* [♂] in acquiring knowledge. *Everyone* [♂] believes that their cure, their joy, their pleasure and comfort can be found in that one thing (2000, 51-52).

¹⁶ “Çünkü gerçek onca bir alt yandır, bir de boğaz; onun yanında dostun sırrlarını az anlat” (2003: d.5, b. 3939).

¹⁷ Köşeli ayraç içinde hem Farsça özgün metindeki sözcük hem de cinsiyet gösterilmiştir.

Tanımlandığı gibi Farsça, Türkçe ve İngilizcede belirsizlik adları, {herkes=herkes=all/everyone}; {biri/birisi=yeki=one/another}; {hepsi=heme=everyone}, erkeği imlemekte, eril “o” ve eril “onlar” biçimde ifade edilmektedir. Böylelikle, erkek= herkes/hepsi/biri olmaktadır.

3.4.4. Çok Kimse=Erkek

Mevlana, *Mesnevî*'nin 6. defterinde belirsizlik adlı *çok kimse* ile erkeği işaretlemektedir. Aynı beyit numaralarıyla (d.6, b.3687) Farsçası ve Kırlangıç çevirisiyle:

Bes kes [♂] ez akd-î zenân Kârun şode Çok kimse [♂], kadın alıp Karun oldu

Bes kes [♂] ez akd-î zenân medyûn şode. Çok kimse [♂], kadın alıp borçlu oldu

İzbudak'ın (b. 3688-3689) *niceleri* olarak çevirdiği sözcüğü, Kırlangıç *çok kimse* olarak çevirirken Farsçası (b.3686-3687) *bes kes* olarak geçmektedir. Her iki dilde de bu iki beyitte yer alan *çok kimse/bes kes* belirsiz adları erkeği göstermektedir. Böylelikle, çok kimse +bes kes= erkek olabilmektedir.

Sonuç

Bu makalede, sınırlı sayıda, belli sözcüklerde görülen örtük eril cinsiyetli sözcükler, Mevlana'nın yapıtlarının özgün dili olan Farsça ve çeviri dili Türkçede açık edilmeye, ortaya çıkarılıp serimlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda insan {insan=merd/erkek}, beşer {beşer=merd/erkek}, çocuk/genç {tıfl/çocuk=erkek;feti/delikanlı =erkek}, yaşlı {musin/yaşlı=merd/erkek} sözcükleri örtük olarak erkeği imlediği gibi, ümmet {ümmet=erkek}, halk {halk=erkek}, amme {amme=erkek} gibi topluluk adları da örtük olarak erkek olanı imlediği görülmektedir. Bunun yanı sıra, Farsçada merd {merd= merd+zen}, Türkçede adam {adam=erkek+ dişi} sözcükleri dişileri de içine alacak biçimde her iki cinsiyet içinde kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, *merd* ve *adam* sözcükleri dişiyi de kapsamaktadır. Benzer biçimde, sen {to/sen=merd/erkek}, biz {ma/biz=merd/erkek}, o {o/o=erkek} kişi adları ve herkes {herkes=merd/erkek}, her ki {her ki=merd/erkek}, biri {yeki/biri=merd/erkek} gibi belirsizlik adları da erkek olanı işaret etmektedir.

Mevlana, *Mesnevî*'nin 6. defterinde *adaleti* İzbudak çevirisiyle “bir şeyi yerli yerine koymak”, “zulümü ise “bir şeyi yerli yerine koymamak” olarak tanımlamaktadır (1988: d.6, b. 2596). Bu tanımlardan hareketle, dişil olanın dişil adlarla adlandırılmak yerine erkek üzerinden adlandırılması, tanımlanması ve betimlenmesi tam olarak dişiyi götürüp erkeğin yerine koymaktır ki bu dişiler için dilsel bir adaletsizlik olduğu gibi, bir zulümdür de.

Yine, Mevlana, *Mesnevî*'nin 6. defterinde, İzbudak çevirisiyle, “O gün adalet günüdür. Adalet, her şeyi layık olduğu yere koymaktadır. Ayakkabı ayağıdır, külah başın,” (1988: d.6, b.1887) demektedir. Eğer, Mevlana'ya göre, adalet, “bir kimseye layık olduğu şeyi vermek”se dişileri, erkekler üzerinden değil de kendileri üzerinden adlandırmak adalet olmaktadır. Mevlana gibi söylenirse, ayakkabı, ayağın; külah, başın layığıdır. Nasıl ki külah, ayağa; ayakkabı, başa konduğunda adaletin karşısı zulüm olursa dişilerin de erkekler üzerinden adlandırılması, tanımlanması ve betimlenmesi dişiler için külahın ayağa, ayakkabının başa giyilmesinden farkı kalmamaktadır.

Mevlana'nın yapıtlarında dilsel adaletsizlik, tam da Irıgaray'ın (2006: 18) kalın çizgilerle altını çizdiği gibi, dişil olan dilde "eril olmayan" başka bir deyişle, dışlanan, görmezden gelinen, yok sayılan olarak kendini göstermektedir. Özellikle, *Mesnevî*'de dişilere ilişkin seçili örtük eril sözcükler, dişiyi nesneleştirip eril özneye bağlayan sözcüksel, anlamsal ve kavramsal olarak dişinin görünmezliğini artıran sözcüklerdir.

Mevlana'nın özgün ve çeviri yapıtlarındaki örtük eril cinsiyetli sözcükler üzerinden dilsel dolayısıyla kültürel adaletsizlik, ererkil –ataerkil-kültürün dil aracılığıyla dişil olanı taşıdığı yerde onun insandan sayılmamasında, insan denilince erkek insanın anlaşılmasında, dişil olanın erkek üzerinden adlandırılıp tanımlanıp betimlenmesinde, erkek olmanın tümüyle ayrıcalıklar taşımasında görülebilir.

Durum böyle olunca, Mevlana'nın özgün ve çeviri yapıtlarından seçili örtük eril sözcüklerin bizi götürdüğü yer; insanı, adam ile dişiyi de erkekle özdeş tutarak cinsiyete dayalı dilsel adaletsizliğin, dolayısıyla, kültürel adaletsizliğin yeniden üretildiği yerlerdir. Erkek egemen kültürün ürettiği bu eril dil, tam anlamıyla toplumsal bir adalet sorunudur. Dolayısıyla dişiyi özgürleştirerek adaleti sağlamanın yolu, dişil olanı erkek üzerinden adlandırmakla, tanımlamakla, betimlemekle değil, dişil olanın kendi cinsiyeti içerisinde tutarak dişil dilin oluşmasına, bu dilin kültürel değerlerle donatılmasına katkı sunarak olabilir. Mevlana gibi söylenirse de ayakkabı ayağın, külah başın olursa adalet sağlanmış olabilir.

KAYNAKÇA

Aristoteles. 2018. *Politika*, Çev: Özgüç Orhan. İstanbul: Pinhan.

-2019. *Retorik*, Çev: Arı Çokana. İstanbul: Türkiye İş Bankası

Attar, Feridüddin. 1985. *Evliya Tezkireleri*, Çev: Süleyman Uludağ. Bursa: İlim ve Kültür Yayınları.

-2007. *Evliya Tezkireleri*, Çev: Süleyman Uludağ. İstanbul: Kabcacı.

Black, Maria- Coward, Rosalind. 2005. "Linguistic, Social And Sexual Relations: A Review Of Dale Spender's Man Made Language" *The Feminist Critique of Language: A Reader*, (Ed: Deborah Cameron), London: Routledge.

Bolay, Süleyman Hayri. 1988. "Âdem" ss. 358-363 içinde *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul: TDV Yayınları.

Braun, F. 1997. "Covert Gender in Turkish", *VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri*, (Yay: Kamile İmer-N. Engin Uzun), pp. 267- 274, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

-2000. "Gender in the Turkish Language System", *Türkc Languages*, 4: 3-21

Bulut, Halil İbrahim 2012. "Ümmet" ss. 308-309 içinde *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.42, Ankara: TDV Yayınları.

- Cameron, Deborah. 2005. "Talking gender: Dominance, difference, performance: Introduction To Part Three" *The Feminist Critique of Language: A Reader*, (Ed: Deborah Cameron), London: Routledge.
- Casagrande, Carla. 2005. *Kadınların Tarihi II: Korunan Kadın*, Çev: Ahmet Fethi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cebecioğlu, Ethem (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Cündioğlu, Düccane. 2016. *Philo Sophia Loren*, İstanbul: Gelenek.
- Develioğlu, Ferit. 2006. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Ertuğrul, Resul 2004. "Kuran'a göre İnsanın Psiko-Sosyal Açısından Değerlendirilmesi" Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Freilino, J.L- Caswell, T. A.-Emmi K. Laakso, E. K. , 2012. "The Gendering of Language: A Comparison of Gender Equality in Countries with Gendered, Natural Gender, and Genderless Languages" *Sex Roles*, v.66, pp. 268-281
- Fürüzanfer, Bediüzaman (1963). *Mevlana Celaleddin*, (Çev: Feridun Nafiz Uzluk), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gerlegiz, Âdem.2019. "Kuran'da Beşer Kavramı", *Hikmet Yurdu, Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(12)ss151-175.
- Gogolin, Ingrid. 2013. "The "Monolingual Habitus" As The Common Feature In Teaching In The Language Of The Majority In Different Countries" *Per Linguam*, v.13, pp. 38-49.
- Golkarain, Kadir. 2005. *Moheg: Farsça-Türkçe/Türkçe-Farsça Sözlük*, İstanbul: Alfa.
- Gökalp, Ziya (1982). "Yeni Lisanın Güzelliği", Makaleler II, (Haz: Süleyman Hayri Bolay), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1985). *Mevlana Celalaeddin*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Güden, Menekse Pınar. 2006. "Dilde Cinsiyet Ayrımcılığı: Türkçe'nin İçerdiği Eril ve Dişil İfadeler Bakımından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hatiboğlu, İbrahim. 2008. "Rica'ül Hadis", ss.83-86 içinde, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.38, İstanbul: TDV Yayınları.
- Irigaray, Luce. 2006. *Ben Sen Biz*, Çev: Sabri Büyükdüvenci-Nilgün Tural. Ankara: İmge.
- Kadir, A. (1985). *Bugünün Diliyle Mevlana*, İstanbul: Say Yayınları, 7. Basım.
- Kanar, Mehmet. 1998. *Büyük Türkçe-Farsça/ Farsça-Türkçe Sözlük*, 2 cilt, İstanbul: Birim.
- 2009. *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Say.

- Kerimoğlu Caner, Doğan Gökçe. 2015. "Türkçede Cinsiyet Görünümleri Ve Çağrışımsal Zihniyet" *TÜBAR-* 38, Güz, ss. 143-178.
- Khajeh, Hatami Merve. 2018. "Toplumsal Cinsiyetin Sosyolengüistik Göstergeleri: Tebriz Örneği," Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep. 1992. *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kutluer, İlhan. 2000. "İnsan" ss. 320-323 içinde, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.22 Ankara: TDV Yayınları
- Lakoff, Robin. 1973. "Language and Woman's Place", *Language in Society*, 2(1). pp. 45-80,
- Mutçalı, Serdar. 1995. *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık.
- Özköse, Kadir. 2007. "Mevlana Celaleddin Rumi'nin Düşüncesinde Kadın", Cumhuriyet Üniversitesi *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1): 51-67.
- Öztürk, İbrahim Hakkı (2011) "Tarih Öğretiminde Anakronizm Sorunu: Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinler Üzerine Bir İnceleme", *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, s. 2(1): 37-58
- Parlatır, İsmail. 2006. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı.
- Rumi, Mevlana Celaleddin. 1967. *Fihi Ma Fih* (Farsça), (Havaşi ve Tashih: Bediuzzaman Furuzanfer), Tahran: Amir Kabir.
- 1983. *Mesnevi Tercümesi ve Şerhi* III-IV Cilt Çev: Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 6. Basım.
- 1988. *Mesnevi VI*, Çev: Veled Çelebi İzbudak, İstanbul: MEB Yayınları.
- 1990. *Mesnevi Tercümesi ve Şerhi* I-II, Çev: Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 5. Basım.
- 1995. *Mesnevi I-V*, Çev: Veled Çelebi İzbudak, İstanbul: MEB Yayınları
- 2000. *Discourses of Rumi: Or Fihi Ma Fih*, Çev: A. J. Arberry. Ames-Iowa: Omphaloskepsis.
- 2001a. *Fihi Ma Fih*, Çev: Abdülbaki Gölpınarlı. Konya: Mülhakatı Eski Eserler Derneği Yayını.
- 2001b. *Fihi Ma Fih*, Çev: Ahmet Avni Konuk. İstanbul: İz Yayıncılık.
- 2003. *Mesnevi Tercümesi ve Şerhi* "5-6 Cilt" Çev: Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: İnkılap Yayınevi, 6. Basım.
- 2004. *The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi*, "6 Vol", Çev: Reynold. A. Nicholson. Konya: Konya Kültür A.Ş.
- 2006a. *Mesnevi-i Şerif Şerhi*, "13 Cilt", Çev: Ahmet Avni Konuk; Haz: Mustafa Tahrallı-Selçuk Eraydın, İstanbul: Kitabevi, 2. Basım.
- 2006b. *Farsça Mesnevi-*, "6 Cilt", Konya: Konya Kültür A.Ş. 1. Basım.

- 2007. *Mesnevi: Tam Metin*, “6 Cilt”, Çev: Adnan Karaismailoğlu. Ankara: Akçağ Yayınları, 4. Basım.
- 2008. *Mesnevi-i Manevi* “6 Cilt”, Çev: Hicabi Kırlangıç-Derya Örs. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- 2013. *Mesnevi-i Manevi Şerhi*, “4-5 Cilt”, Çev: Hüseyin Top. İstanbul: Rumi, 1. Baskı.
- 2016a. *Mesnevi-i Şerif* “6 Cilt”, Çev: Tahirü'l Mevlevi; Haz: Recep Kibar. İstanbul: Kırkambar, 6. Basım.
- 2016b. *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevi Tercümesi*, “6 Cilt”, çev: Şefik Can. İstanbul: Ötüken Yayınları, 15. Basım.
- 2017. *Mesnevi* “2 Cilt”, Çev: Hicabi Kırlangıç. Ankara: Hece Yayınları, 1. Basım, 2017.
- 2018a. “Türk Edebiyatında Manzum Mesnevi Tercümeleleri Ve Mehmed Şâkir Efendi'nin Mesnevî Tercümesi: İnceleme-Metin”, (Selman Karadağ), Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- 2018b. *Mesnevi-i Manevi Şerhi*, “10-11-12. Cilt”, Çev: Hüseyin Top. İstanbul: Rumi, 1. Baskı.
- Sa'ar, Amalia.2007. “Masculine Talk: On the Subconscious Use of Masculine Linguistic Forms Among Hebrew- and Arabic-Speaking Women in Israel”, *Signs*, v. 32, n. 2, pp. 405-429,
- Sami, Şemseddin. 2015. *Kamus-ı Türki*, Haz: R. Gündoğdu, N. Adıgüzel, E. F. Önal. İstanbul: İdeal.
- Schimmel, Annemarie 2011. *Ruhum Bir Kadındır: İslam'da Müennes* (Çev: Ömer Enis Akbulut), İstanbul: İz.
- Silveira, Jeanette. 1980. “Generic Masculine Words and Thinking”. The Voices and Words of Women and Men”, *Women's Studies Int. Quart.*, v.3, pp. 165- 178.
- Spender, Dale 2005. “Extracts From Man Made Language”, *The Feminist Critique of Language: A Reader*, (Ed: Deborah Cameron), London: Routledge.
- Spinoza, Baruch (2008). *Tractatus Theologico- Politicus Ya da Tanribilimsel Politik İnceleme*, Çev: Betül Ertuğrul. İstanbul: Biblos.
- Şükün, Ziya. 1996. *Gencinei Güftar Ferhengi Ziya: Farsça-Türkçe Lügat*, 3cilt, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- TDK. Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 8 Mayıs 2021.<http://sözlük.gov.tr/>
- Terzi, Mustafa Zeki.2005. “Mızrak” ss. 3-4 içinde, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.30, Ankara: TDV Yayınları.
- Uludağ, Süleyman. 2005. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabcacı.
- 2009. *Sufi Gözüyle Kadın*, İstanbul: İnsan
- Vasvari, Louise O. 2011. “Grammatical gender trouble and Hungarian gender [lessness]. Part I: Comparative linguistic gender” *E-Journal of the American Hungarian Educators Association*,(AHEA), v. 4, pp. 1-27.

Yeniterzi, Emine. 2007. "Mevlana'nın Kadın-Erkek Değerlendirmesi ve İnsana Bakışı", *İstem*, .5(10): 29 – 41.

Yöney, Gülşah Pilpil. 2013. "İspanyolcada Dilsel ve Toplumsal Cinsiyetçilik Analizi", *Dil Dergisi*, s.161, ss.50-71.